

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-35>

**INVOLVEMENT OF PRIVATE DETECTIVE, SECURITY,
AND MILITARY STRUCTURES IN ENSURING SECURITY
IN THE BALTIC-BLACK SEA REGION**

**ЗАЛУЧЕННЯ ПРИВАТНИХ ДЕТЕКТИВНИХ, ОХОРОННИХ
ТА ВОЄННИХ СТРУКТУР ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ
У БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ**

Chornyi Victor Anatolyevich

*Postgraduate Student at the Department
of Criminal Law, Criminal Procedure
and Criminalistics
Institute of Economics and Law
Classic Private University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Чорний Віктор Анатолійович

*аспірант кафедри кримінального
права, процесу та криміналістики
Інститут економіки та права
Класичного приватного
університету
м. Запоріжжя, Україна*

За участі представників Польщі, України, Фінляндії та країн Балтії, 1919-го року було створено Балто-Чорноморський Союз з метою взаємної інтеграції економічних комплексів, проведення спільної зовнішньої політики, забезпечення загальної взаємної підтримки. Головною ідеєю було забезпечення вільного шляху від Балтійського до Чорного морів, відтворення історичного шляху «із варяг в греки».

Цей проект, не був реалізований. Значний вплив на його призупинення мала експансія Росії на Захід та створення Радянського Союзу (до складу якого увійшли Україна та Білорусь, а згодом Литва, Латвія та Естонія) вплив Німеччини, яка відновившись після поразки у Першій світовій війні, прагнула домінування в Європі, націоналістично-реваншистські прагнення польського уряду щодо відновлення Речі Посполитої, загальний спротив західноєвропейських держав. Наприкінці ХХ століття, після розпаду СРСР, частина країн, що входили до його складу або перебували під його впливом («країни соцтабору»), прагнучі надійного утвердження економічної та політичної незалежності від Росії та надійного воєнного захисту, віддали перевагу приєднанню до вже існуючих оборонних та геополітичних союзів – НАТО та ЄС [1].

Не зважаючи на зазначене, ідея Балто-Чорноморського Союзу не тільки не втратила актуальності, а навпаки, з огляду на останні події першої чверті ХХІ століття набула нового наповнення та сенсу.

Для України розвиток союзу Балто-Чорноморських країн має вирішальне значення. Крім суто політичних переваг, в економічній

площині, Балто-Чорноморський Союз міг би стати центральним елементом співробітництва та зв'язку Півдня і Півночі, Сходу і Заходу. Географічне розташування України відводить їй ключову роль у реалізації подібних проектів [2]. Частково вони вже знайшли своє втілення у запровадженні залізничного вантажного сполучення між Туреччиною та Литвою, шляхом запуску контейнерного поїзду «Балтика – Україна» (ZUBR), що курсує між портами Клайпеда та Одеса і вантажного поїзду комбінованого типу «VikingTrain». Планується створення інтермодального маршруту Швеція – Туреччина. В подальшому, із залученням до транспортних коридорів портів Грузії, «VikingTrain» обслуговуватиме і Каспійський регіон [3].

З огляду на зазначене постає питання забезпечення безпеки інфраструктурних об'єктів Балто-Чорноморського регіону. Найбільш вразливими серед них залишаються морські порти, які відіграють провідну роль у транспортному обслуговуванні зазначених торгових шляхів.

Законом України «Про критичну інфраструктуру», транспортне забезпечення віднесено до життєво-важливих функцій, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України [4]. Під час застосування режиму воєнного стану, правове регулювання охорони об'єктів критичної інфраструктури здійснюється законами України «Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про функціонування єдиної транспортної системи України в особливий період» та «Про оборону України», в мирний час, який за нашим глибоким переконанням невдовзі настане – Законом України «Про критичну інфраструктуру». Таке розділення законодавчих актів, що забезпечують регулювання суспільних відносин в сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури вельми умовне. Адже, згідно Закону України «Про правовий режим воєнного стану», військові адміністрації, під час своєї діяльності, керуються, окрім іншого, Законом України «Про критичну інфраструктуру» [5]. Таким чином, положення Закону України «Про критичну інфраструктуру» застосовні і під час дії воєнного стану. Однією з засад на яких ґрунтується державна політика у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури є запровадження державно-приватного партнерства [4].

З огляду на зазначене, на законодавчому рівні передбачена можливість залучення до забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури суб'єктів господарювання недержавної форми власності. До таких суб'єктів відносяться: приватні детективи та детективні агентства, приватні охоронні та воєнні компанії. Перш за все захист об'єктів критичної інфраструктури полягає у їх надійній охороні, яка забезпечується здійсненням патрулювання території, відеомоніторингу, організації контрольно-пропускного режиму тощо. Міжнародний

досвід свідчить про все більше залучення до здійснення цих заходів приватних компаній. Крім того, за потреби, вони можуть бути залучені і до більш значущих і активних заходів, таких як відбиття збройного нападу на охоронювані об'єкти або їх звільнення у разі захоплення та ін.

Виконання цих функцій, до недавнього часу покладалось виключно на спеціально утворені державні підрозділи спеціального призначення. Останніми роками до здійснення подібних заходів все частіше залучаються приватні організації. Було б помилкою вважати, що до послуг приватних військово-охоронних компаній (далі – ПВОК) та детективних агентств вдаються виключно суб'єкти приватної форми власності. Навпаки, найбільшими замовниками ПВОК є уряди держав – 62% легальних контрактів, в той час, як на долю комерційних суб'єктів припадає лише 29%. Решта приходиться на фізичних осіб та некомерційні неурядові організації [6]. Перелік послуг, які пропонують ПВОК доволі широкий: охорона, експлуатація бойових комплексів спеціального призначення, захист дипломатичних представництв та персоналу, морських суден від нападу піратів, доставка критично важливих вантажів (медикаменти, провізія, паливо) для цивільного населення в зону бойових дій, евакуація мирних жителів, захоплення та утримання окремих об'єктів, або навпаки, їх звільнення, розмінування тощо.

В країнах з вільним обігом зброї (США) здійснення зазначених функцій недержавними суб'єктами взагалі не викликає будь-якого непорозуміння або відторгнення. Дещо інша ситуація склалась в пострадянських країнах, та тих, що тривалий час перебували у соцтаборі, де аутсорсинг зазначених функцій, більшістю громадян, сприймається з недовірою.

Крім того, звернення до послуг таких компаній стикається з рядом юридичних труднощів, серед яких перше місце посідає відсутність належного правового регулювання їх діяльності. Також, прямо постає питання збереження монополії держави на насильство. Правова неясність статусу ПВОК, відсутність засобів та методів контролю за їх діяльністю спричиняє низку негативних наслідків: зловживання повноваженнями, в т.ч. і правом на застосування зброї, порушення прав людини, скоєння воєнних злочинів, порушення звичаїв війни тощо [6].

З метою часткового задоволення потреби у юридичній визначеності щодо легалізації існування та діяльності, зазначених воєнізованих структур, у 2008 році представники 17 держав узгодили «Документ Монтре» [7], який став своєрідним путівником для урядів з питань законодавчого регулювання діяльності ПВОК.

В Україні суспільні відносини в сфері надання подібних послуг недержавними організаціями та приватними особами регламентуються лише Законом України «Про охоронну діяльність» [8]. Що стосується

регулювання приватної детективної діяльності, протягом останніх двох десятиліть парламентарієодночасно намагались прийняти законодавчий акт, що регламентував би означену діяльність. Всі поривання виявились невдалими. Спроби врегулювання діяльності приватних воєнних компаній, до недавнього часу, взагалі не здійснювались. Лише у 2024 році було зареєстровано законопроект 11214 «Про міжнародні оборонні компанії», який вже більше року знаходиться на опрацюванні [9].

Таким чином, залучення ПВОК до забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури, в т.ч морських портів, залізничних перегонів тощо, в Україні на цілком легальній законодавчій основі, наразі неможливе. З метою підвищення безпеки у Балто-Чорноморському регіоні, Україні слід відмовитись від стереотипів давнини та здійснити рішучий крок в напрямку законодавчого регламентування діяльності приватних компаній, що надаватимуть воєнні послуги.

Література:

1. Волович О. Балто-Чорноморський союз: перспективи реалізації. *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел»*. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/archiv-regioni/archiv-yevropa/archiv-insha-yevropa/volodich-balto/

2. Клиненко О. В., Матійчик Я. П. Балто-Чорноморський союз (БЧС). *Енциклопедія Сучасної України* / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. URL: <https://esu.com.ua/article-40182>

3. Viking train turns face to Caucasus. Rail Turkey En. Turkish railway journal and review. URL: <https://railturkey.org/2015/10/14/viking-train-turns-face-to-caucasus/>

4. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 р. № 1882-IX. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#top>

5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2012 року № 389-VIII. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

6. Градецький А. В., Градецька Н. М., Ярема В. В. Приватні військові та охоронні компанії як міжнародна правова проблема сучасності. *Право та державне управління* : збірник наукових праць / [за ред. О.В. Покатаєвої]. Запоріжжя : КПУ, № 1. 2025. URL: <https://elar-kingu.kyiv.ua/items/6b7b5734-e70c-4eda-8240-6245ca37f46c>

7. Посібник для держав з питань законодавчого регулювання приватних військових та охоронних компаній. *Женевський центр демократичного контролю над збройними силами (DCAF)*. URL:

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/
https://www.montreuxdocument.org/pdf/Legislative-Guidance-Toolkit_uk.pdf

8. Про охоронну діяльність : Закон України від 26 березня 2012 року № 4616-VI. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17#Text>

9. Проект Закону про міжнародні оборонні компанії від 26.04.2024 року. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2337654>